

ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я (НА ПРИКЛАДІ М. УЖГОРОД)

Малець Віталія Іванівна,

здобувач кафедри економіки, менеджменту та маркетингу УжНУ

Вступ.

Соціально-економічні перетворення в Україні та еволюція суспільних потреб зумовили низку змін у галузі охорони здоров'я, що переважно виявляються у збільшенні частки приватного сектора. В Україні приватний сектор охорони здоров'я перебуває на початковому етапі і становить близько 3% обсягу послуг, що надаються в галузі. Медичний бізнес висуває низку вимог до керівників - в умовах обмежених фінансових, трудових, матеріальних ресурсів спланувати (складати бізнес-плани) впровадження інноваційної політики так, щоб забезпечити наступну рентабельність та конкурентоспроможність. Тобто, умови теперішнього бізнесу висувають вимогу провести, або ж застосувати економічний аналіз в галузі охорони здоров'я.

Вивчення даного питання знаходимо в працях І.М.Солоненка - доктора медичних наук, професора, завідувача кафедри управління охороною громадського здоров'я НАДУ, Н.І.Новальської - кандидата економічних наук, доцента кафедри менеджменту МАУП та інших.

1. Сутність економічного аналізу в галузі охорони здоров'я, основні терміни і поняття.

У системі людських цінностей здоров'я людини має особливе значення при його втраті або суттєвому погіршенні всі інші цінності втрачають сенс.

Громадське здоров'я як об'єкт соціальної політики має не стільки медичне, скільки соціальне і політичне значення. Будучи критерієм якості життя, здоров'я є невід'ємною складовою соціального, економічного культурного розвитку суспільства (1, с.39).

Діяльність медичної галузі в останні роки була спрямована на реалізацію основного завдання - збереження та відновлення здоров'я населення. Однак безоплатність медичної допомоги не відповідає ст.95 Конституції, де рівень усіх видатків, визначається виключно Законом України «Про державний бюджет» на поточний рік. Реальний рівень видатків на охорону здоров'я в останні роки покриває тільки близько 30-40% від потреби системи охорони здоров'я, що у великій мірі стосується охорони здоров'я на рівні міста, села.

Поряд з недостатнім та несталим фінансуванням спостерігається вкрай неефективне та нераціональне використання обмежених бюджетних ресур-

сів. Утримання медичних закладів, розрахунок фінансування, що базується на потужності (кількість ліжок) лікарень, без врахування кількості і якості позапланових, не передбачених бюджетом міста (району розташування закладу) медичних послуг, що надаються громадянам, які постійно не проживають в місці розташування медичного закладу, призводить до погіршення фінансової ситуації.

Ця ситуація в країні прокоментована Президентом України на Другому з'їзді лікарів загальної (сімейної) практики.

Ми не є авторами тієї медичної концепції, в якій нам доводиться сьогодні жити. Це те, що прийшло нам у спадок. Це серйозні галузеві проблеми і проблема обмеженості коштів. Зміст полягає в тому, що коштів таких немає, але знайти їх через раціональне використання, модернізацію, структурні зміни - це є завдання декількох галузей - економіки та медицини.

Витрати у сфері охорони здоров'я завжди пов'язані з невикористаними можливостями: при наданні якоїсь послуги завжди витрачаються кошти, які можна було б використати для надання іншої, альтернативної послуги. Тому перед управлінцями в охороні здоров'я завжди стоїть проблема вибору з кількох можливих альтернатив. Вирішення цієї проблеми залежить від того, як оцінюється можливі альтернативи.

Процедура ухвалення рішення (навіть якщо вона неформальна) потребує від управлінця врахування множини найрізноманітніших факторів - економічних, технологічних, соціальних, політичних тощо. Методи вирішення економічного аспекту проблеми мають загальну назву: економічні оцінки, економічний аналіз, аналіз ефективності медичних послуг, проектів, процедур та програм (3, с.250).

Аналіз та оцінка економічної ефективності в галузі охорони здоров'я становлять методологію, за допомогою якої можна оцінити вартість однієї одиниці здоров'я або певну кількість одиниць здоров'я, які можна отримати, інвестуючи певну суму у програму або технологію виробництва здоров'я.

Ретельний економічний аналіз факторів, що впливають на ухвалення рішення, важливий принаймні з трьох причин:

- без систематичного аналізу важко уявити всі можливі альтернативи (наприклад, при відкритті нового відділення для лікування хворих, що

страждають на хронічні пульс монологічні захворювання, часто забувають розглянути вже існуючі можливості лікування в терапевтичному відділенні стаціонару загального профілю або лікування на дому - стаціонарозамінні форми лікування);

- необхідно дуже чітко розуміти, з чиїх позицій аналізуються альтернативи (наприклад, з позиції пацієнта, що одержує послуги, медичної установи, органів управління охороною здоров'я різних рівнів, страхових медичних організацій, що оплачують ці послуги, окремих соціальних груп населення, суспільства загалом);

- необхідна кількісна оцінка витрат на реалізацію програм і порівняння їх з досягнутими результатами (наприклад, медичні пропозиції і рекомендації можуть виявитися неприйнятно дорогими).

В умовах обмежених ресурсів (людей, часу, лікувальних потужностей, устаткування, медичних знань) ключовими стають два запитання:

1. Чи є та чи інша процедура, вид обслуговування або програма охорони здоров'я такою, якій віддаватиметься перевага перед іншою, на реалізацію якої будуть потрібні такі самі ресурси?

2. Чи є впевненість у тому, що наявні ресурси охорони здоров'я мають бути витрачені саме в цей спосіб, а не в інший?

Економічний аналіз розглядає лікування як процес, у якому ресурси (персонал, устаткування, ліки, кошти) використовуються для одержання результату, пов'язаного з поліпшенням стану здоров'я і продовженням життя пацієнта (рис.1).

Рис.1. Процес економічного аналізу.

Оцінка програм або втручань може здійснюватися за стадіями: клінічної, технологічної та розподільчої ефективності або ефективності інвестицій. Перша стадія - клінічна оцінка - зазвичай включає два етапи: лабораторний (оцінка клінічної дієвості здійснюється в ідеальних умовах клініки) і практичний (оцінка клінічної дієвості здійснюється в звичайній лікувальній установі з усіма її недоліками - недбалістю медпрацівників, періодичним небажанням пацієнтів дотримуватись вказівок та рекомендацій лікаря). На другій стадії оцінюється технологічна результативність і вирішується, який з методів обирається і застосовується для лікування. Якщо при однаковому результаті або ефекті лікування, тоді вибирається за принципом економічно вигіднішого щодо понесених витрат (наприклад, лікування ниркової недостатності проведенням безперервного діалізу чи трансплантацією нирки). Третя стадія полягає в порівнянні результатів лікування різних форм захворювання при обмежених наявних ресурсах (полегшення страждань

онкологічних хворих або лікування ниркової недостатності). Оптимізація цього вибору стосується розподільчої ефективності (5, с.68).

2. Особливості економічного аналізу, компоненти та критерії економічної оцінки.

Економічний аналіз має дві основні особливості: досліджує витрати і результати діяльності та завжди пов'язаний з проблемою вибору, а тому з порівнянням витрат і результатів кількох альтернатив. Витрати і вигоди (в результаті проведення економічного аналізу в галузі охорони здоров'я) поділяються на три види: прямі (фактично оплачені системою охорони здоров'я - заробітна плата медичного персоналу, або пацієнтами - вартість ліків), непрямі (не оплачені - відмова від відпочинку, втрата робочого часу внаслідок проходження лікування), нематеріальні (страждання, біль тощо). Перший вид витрат найпростіше розрахувати (штати, матеріали, устаткування), другий включає розрахунок тіньових цін (використання погодинної оплати для визначення витрат робочого часу), третій - най-

важчий для розрахунків (містить грошове вираження суб'єктивних почуттів і цінностей) (2, с.27).

Результативність медичної програми пов'язують з трьома особливостями: зміна фізичного та емоційного стану пацієнта (к-сть збережених життів, зменшення к-сті випадків захворювання), зміна діяльності медичних установ і системи охорони здоров'я загалом (впровадження в практику одноразових шприців полегшує працю медсестер та знижує ризик спалаху зараження на інфекційні захворювання пацієнтів), зміна якості життя пацієнта.

Наведемо приклад, у м. Ужгород нами був проведений аналіз серцево-судинних захворювань за 2004-2005 роки і в 2006 році розроблено медичну Програму „Лікування хворих з гострим інфарктом міокарда із застосуванням тромболітичної терапії“. Застосування методу тромболітичної терапії в 2007 році привело до успішного усунення появи у пацієнта ускладнень після перенесеного інсульту та подальшої довготривалої та дорогоцінної терапії і отримання певної групи інвалідності в окремих випадках. Затрати на одного хворого з гострим інфарктом міокарда без використання тромболітичної терапії з врахуванням стійкої втрати працездатності (отримання групи інвалідності) складають близько 20 тис.грн., а лікування одного хворого із застосуванням ефективної тромболітичної терапії коштує 3,6 тис.грн., при цьому хворий не отримує стійку втрату працездатності (групу інвалідності). Крім того, якість життя після перенесеної хвороби не погіршується - відсутність наслідків хвороби, можливість повноцінної роботи, здатність до самообслуговування. Позитивний результат такого впровадження складає 90% (9 пацієнтів з 10 уникнули ускладнення та довготривалої і дорогоцінної терапії).

В залежності від типу економічної оцінки, розрізняють чотири види аналізу: аналіз мінімізації витрат, аналіз „витрати - вигоди“, аналіз „витрати-результативність“, аналіз „витрати-корисність“.

Економічна оцінка медичних втручань і програм надзвичайно важлива. Без неї рішення і надалі прийматимуться на основі політичних ігор та міркувань, емоцій і особистого лобювання.

Складність застосування методів економічного аналізу в галузі охорони здоров'я полягає в виборі адекватного методу, визначенні реальних критеріїв, що дають змогу оцінити діяльність закладів охорони здоров'я у процесі діяльності, оцінці внеску в отримані результатів внаслідок застосування прогресивних медичних технологій або стандартів лікування на фоні окремого організму і бажання пацієнта до одужання.

Перед початком виконання економічного аналізу слід відразу визначитися, чи справді очіку-

ється велика економія ресурсів або підвищення ефективності застосування новітніх технологій та інновацій в галузі охорони здоров'я. Для отримання реального результату досліджень, застосовують кілька методів економічного аналізу.

Обмеженість застосування комплексної оцінки медичних процедур впливає із сутності власне медичної практики. Виконуючи оцінку, зазвичай виходять з припущення, що зекономлені та вивільнені кошти можуть бути використанні для інших заходів (4, с.57).

Насправді ж, система охорони здоров'я як будь-яка бюрократична система витрачає всі кошти, які виділяються для її виконання. А формульні розрахунки та показники міністерства, які доводяться до виконавчих органів на місцях для виконання завдання з охорони здоров'я громадян, не забезпечують навіть мінімальні потреби галузі, не враховуючи вже застосування новітніх технологій та інновацій (використання дороговартісних більш ефективних лікарських засобів, закупівля сучасного медичного обладнання для діагностики та лікування захворювань на ранніх стадіях, матеріальне заохочування кадрів).

Висновки.

На сьогодні в Україні, як пострадянській країні, де вкрай важко втілюються в життя економічні реформи в галузі виробництва товарів, необхідне подальше запровадження нових розробок та інновацій в сфері надання послуг. Це стосується й галузі охорони здоров'я, де основним видом послуги, на яку завжди існує попит незважаючи на її якість, є збереження та підтримка здоров'я населення.

Однак без методів економічного аналізу практично неможливо вирішувати проблеми, пов'язані з ефективністю і якістю, які накопичились в галузі охорони здоров'я України.

Основним питанням на порядку денному в країні має бути подальше реформування галузі охорони здоров'я з пріоритетами на розвиток первинної медико-санітарної допомоги, що передбачає поетапний перехід до надання медичної допомоги за принципом сімейного лікаря, переорієнтацію системи охорони здоров'я на первинну медико-санітарну допомогу, більш доступну та дешевшу. І все це впроваджувати на підставі ретельно проведеного економічного аналізу, до розробки якого залучати спеціалістів як в області фінансів, так і медиків.

Необхідний перегляд підходів до стану інформаційно-аналітичного та комп'ютерного забезпечення в системі охорони здоров'я з впровадженням стандартів якості, що дозволить поетапно адаптувати систему охорони здоров'я до діяль-

ності в ринкових умовах, запровадженню сучасних медичних технологій, медикаментозного та реабілітаційного лікування. Необхідно розробити заходи по заощадженню та економії бюджетних коштів, розробити відповідно до чинного законодавства або запропонувати нові проекти законів щодо нових механізмів по наданню платних медичних послуг, що дозволить зменшити необхідний

бюджетний запит по загальному фонду асигнувань. Впровадити в життя практику призначення керівником закладу охорони здоров'я громадян, які мають економічну освіту з обов'язковим проходженням курсів підвищення кваліфікації по організації управління охороною здоров'я, якому підпорядковані заступники з медичної частини, хірургічної, рододопоміжної та поліклінічної допомоги.

Список використаної літератури:

1. Державна політика з охорони громадського здоров'я в Україні: Навч. посібник / Кер. автор, кол. І.М.Солоненко, Л.І.Жаліло. - К.: Вид-во УАДУ, 2004. - 140 с.
2. Досвід країн Європи у фінансуванні галузі охорони здоров'я: Уроки для України / За заг. ред. В.Г.Черненка, В.М.Рудого - К.: Академ-Прес, 2002. - 112 с.
3. Економічна теорія і державна політика України в перехідній економіці. КН. 2: Навч. посібник / За заг. ред. І.Розпустенка, Блессера. - К.: К.І.С., 2004. - 498 с.
4. Стратегічні напрямки розвитку охорони здоров'я в Україні / За заг. ред. В.М.Лехан. - К.: Сфера, 2001. - 176 с.
5. Управління підприємницькою діяльністю в галузі охорони здоров'я. / Кол. монографія за заг. ред. О.В.Баєвої, І.М.Солоненка. - К.: МАУП, 2007. - 346 с.

Анотація

У даній статті розкрито сутність та застосування економічного аналізу в галузі охорони здоров'я. Проаналізовано проблему складності застосування методів економічного аналізу, визначенні реальних критеріїв, що дають змогу оцінити діяльність закладів охорони здоров'я у процесі діяльності, оцінці внеску в отриманні результатів внаслідок застосування прогресивних медичних технологій або стандартів лікування на фоні окремого організму і бажання пацієнта до одужання.

Кількість бібліографічних посилань - 4, мова - українська.

Ключові слова: економічний аналіз, аналіз та оцінка економічної ефективності, витрати та результати, методи економічного аналізу.